

Problematika výsluchu suspektných obetí CSA v kontexte evidence-based practice

doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD.

občianske združenie ASCEND
a Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.o. Bratislava

Justičná akadémia SR
Pezinok, 13. október 2015

Osnova prezentácie

Problematika výsluchu suspektných obetí CSA

1. Maloleté obeť CSA ako osobitne zraniteľné obeť
2. História výskumu forenz.vypočúvania supektných obetí CSA
3. Štruktúra forezného interview s dieťaťom
4. Otázka počtu výsluchov a požívania pomôcok pri výsluchu
5. Časté chyby pri výsluchu
6. Doplnujúce poznámky - zaužívaná prax verzus poznatky vedy

Maloleté obeť CSA ako osobitne zraniteľné obeť faktory zraniteľnosti:

1. naše vlastné psychické obranné reakcie
2. **Smernica 2012/29/EÚ ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov:**
 - Vek, komunikačné ťažkosti, vzťah k P alebo závislosť od P, fakt, že sa vôbec jedná o delikt sexuálnej povahy, prevaha páchateľa
3. **špecifické črty prípadov CSA** (Cossins 2006, THE CROWN PROSECUTION SERVICE 2013):
 - a) **Obet' je zvyčajne jediným svedkom** - a navyše svedkom, ktorý je spravidla vystavený masívnej manipulácii (a umlčivaniu) zo strany páchateľa i zo strany okolia
 - b) **Nízky vek obete**
 - c) **Nedostatok forenzných dôkazov**
 - d) **KONTRAIUTÍVNE REAKCIE** obete (a protektívneho rodiča)
 - e) **Viacnásobné útoky** - ťažké pamätať si presné detaily každého individuálneho útoku
 - f) **Spochybňovanie dôveryhodnosti dieťaťa**

Forenzné vypočúvanie suspektných obetí CSA

4

- V USA
 - 40 r. história forenzného vypočúvania suspektných obetí CSA
 - 30 r. história od zriadenia prvého Children's Advocacy Center (1985, Huntsville, Alabama), dnes vyše 800 centier
 - **takmer 25 ročná história systematického vyvíjania manuálov** (Forensic Interview Structures)
 - výcvik špecializovaných profesionálov ("*Child forensic interviewer*")
 - základný (rozsah 15-40 hodín) + nadstavbové (*nespolupracujúce deti; deti s postihnutím; sexuálne zneužívané deti, škôlkari*)
 - + supervízia pri implementácii v praxi
- **Najznámejšie manuály - vyvinuté v angličtine:**
 - American Professional Society on the Abuse of Children : **APSAC Practice Guidelines for Psychosocial Evaluation of Suspected Sexual Abuse**
 - Anglicko a Wales - the **Memorandum of Good Practice** (1992) - revidovaná verzia - Achieving the Best Evidence in Criminal Proceedings
 - The CornerHouse Forensic Interview Protocol: **RATAC**
 - National Institute of Child Health and Human Development: **Protokol NICHD = najvýznamnejší pokrok vo vývoji protokolu forenzného vypočúvania suspektných obetí CSA**

Protokol NICHHD - jeho význam a prínos

- Bol vyvinutý na základe medzinárodnej spolupráce - USA, Izrael, Anglicko, Škótsko, Kanada, Švédsko
- Pri vyvíjaní - **rozsiahly výskum** - vzorka viac než 40 000 forezných interview podľa Protokolu NICHHD
 - Konečne terénny výskum (field research) oproti dovtedajšiemu laboratórnemu výskumu
 - aktuálne existuje okolo 100 článkov a 5 kníh, ktoré popisujú výskum zameraný na Protokol NICHHD
- Preložený do: čínštiny, fínčiny, francúzštiny, gruzínčiny, hebrejčiny, taliančiny, japončiny, portugalciny a španielčiny
- Ovplyvnil mnoho iných protokolov, ktoré začlenili komponenty z neho do svojej štruktúry interview

Protokol NICHHD - 11 fáz

1. Úvod, počas ktorého opíše profesionál svoju úlohu a stanoví základné pravidlá forezného výsluchu;
2. **Nadviazanie vzťahu**, čo zahŕňa kladenie otázok dieťaťu o tom, čo rado robí
3. **Precvičovanie epizodickej pamäte**, pri ktorom sa pýtame na nedávnu udalosť, ktorá je významná pre dieťa a/alebo na všetko, čo sa stalo včera alebo dnes;
4. **Prechod na podstatné témy** (napr. podozrenie zo CSA); - Protokol uvádza 9 rôznych sondovacích otázok, od otvorených po skôr uzavreté, ktoré napomáhajú odborníkovi aj dieťaťu pri tomto prechode na podstatnú tému;
5. **Vyšetovanie incidentov** pomocou opakovaného nabádania sondovacími otázkami (napr. "povedz mi o tom všetko", "povedz mi viac", "a potom sa stalo čo")
6. **Prestávka, počas ktorej odborník opustí miestnosť a podľa potreby naformuluje špecificky zamerané otázky na získanie doplňujúcich detailov**
7. **Vylákание informácií, ktoré dieťa neuviedlo**; - otázky "kto, čo, kedy a kde";
8. **Ak dieťa neuviedie informácie, ktoré sa očakávali**; v tejto fáze odborník používa externe odvodené informácie (napr. predchádzajúce odhalenie) v špecificky zameraných otázkach, aby vylákal odhalenie alebo doplňujúce informácie;
9. **Informácie o odhalení**, zisťovanie toho, či dieťa o tom niekomu povedalo pred forezným výsluchom a aká bola reakcia danej osoby;
10. **Záver**, počas ktorého sa odborník spýta, či existuje niečo ďalšie, čo mu dieťa musí povedať a či sa dieťa chce niečo spýtať odborníka;
11. **Neutrálna téma**; odborník sa môže dieťaťu spýtať, čo bude robiť keď odtiaľto odíde

Revidovaný Protokol NICHD (2013)

7

- Výskumní pracovníci NICHD revidovali protokol tak, aby bol priateľskejší k deťom
- V revidovanom protokole sa zmenilo poradie základných pravidiel a nadviazania vzťahu tak, že nadviazanie vzťahu s dieťaťom má prednosť pred oboznámením dieťaťa so základnými pravidlami.
 - To znamená, že po predstavení sa a upozornení na to, že rozhovor sa nahráva, odborník sa dieťaťa spýta na to, čo rado robí a pokúša sa docieľiť, aby dieťa začalo samostatne rozprávať.
 - Až následne ho informuje o základných pravidlách výsluchu.
- Revidovaný Protokol NICHD sa vyznačuje tým, že odborníka pobáda k tomu, aby mal priateľské, podporujúce vystupovanie, aby počas výsluchu často používal meno dieťaťa, aby bral na vedomie pocity dieťaťa, ale aby ich neinterpretoval a aby cielene dieťa kladne nabádal.
 - Pokiaľ ide o vystupovanie - odporúča sa úsmev, nakláňanie sa k dieťaťu a očný kontakt
 - V revidovanom Protokole NICHD môžu odborníci zobrať na vedomie pocity dieťaťa týkajúce sa procesu vypočúvania.
 - Odborník môže povedať napr. "Všimol som si, že sa hneváš", „Počínaš si skutočne dobre.“,
 - ale musí dávať pozor na to, aby kladnú spätnú väzbu dieťaťu nedával len vtedy, keď dieťa odhalí zneužívanie.

Protokol výsluchu - efektívnosť

8

- **Protokol NICHD - funguje vtedy, keď je dieťa primerane poučené a podporované, aby odpovedalo formou rozprávania príbehov.**
 - K technike naratívneho výsluchu patrí nadviazanie vzťahu s dieťaťom prostredníctvom rozprávania príbehov, formálneho precvičovania rozprávania príbehov a špeciálne zameraného naratívneho kladenia otázok o cielenej udalosti.
 - Pri využití tohto prístupu dokážu mnohé deti **už vo veku 4 či 5 rokov** bohato a podrobne vyrozprávať podstatu udalostí, ktoré sú predmetom vyšetrovania. - Tieto rozprávania často vedú k odhaleniu množstva vodítok, ktoré možno použiť na potvrdenie alebo vyvrátenie detskej výpovede.
 - Súčasný protokol štruktúrovaného výsluchu **najlepšie fungujú u detí**, ktoré z vlastnej vôle už predtým odhalili zneužívanie.
 - Výsluchy sú **menej účinné** u detí, ktoré nie sú vo fáze aktívneho odhalenia.
 - Štruktúrované výsluchy sú **najmenej účinné u detí**, ktoré majú významné psychologické zábrany alebo strach v súvislosti s odhalením (Everson 2015)
 - Populácia vo veku 3 a menej rokov sa nedá efektívne vypočúvať pomocou súčasnej štruktúry forenzného výsluchu (Faller 2015)

Diskusia o počte výsluchov

- Faller 2007 - prevládajúca prax = vykonať len jeden výsluch dieťaťa - napriek tomu väčšina odborníkov priznáva, že **jediný výsluch nemusí byť vhodný pri vyšetrovaní mnohých prípadov**
- Faller 2015 - jediný forenzný výsluch, obmedzený na otvorené otázky, môže ohroziť životy detí, ktoré sa boja zneužívania odhalit'.
 - Nastolenie **rovnováhy medzi stratégiami výsluchu**, ktoré správne určia sexuálne zneužívané deti (citlivosťou) a správne oddelia deti, ktoré neboli sexuálne zneužívané (konkrétnosťou) je nesmierne náročné a ide o veľa.
- Everson 2015 - rigidný model založený na jedinom výsluchu mnohým maloletým obetiam nepomôže. - Na vrhole bodov, ktoré boli prehodnotené je - **doterajšia prehnaná dôvera nášho odvetvia v jediný forenzný výsluch dieťaťa**.
- Meling, L. 2015. - Norway - Počet výsluchov závisí od **otázky čo je v najlepšom záujme dieťaťa**. - V súčasnosti robíme **viacero sekvenčných výsluchov** s deťmi. - Na základe skúseností sa prikláňame skôr k **viacerým než k jednému výsluchu u každého dieťaťa**.
 - Bude to znamenať potrebu venovať viac času každému foreznému výsluchu a viac zdrojov, - veríme, že v najlepšom záujme detí!

Diskusia o počte výsluchov

- Hershkowitz et al. 2006 (NICHD) - **druhý výsluch** je treba zvážiť vtedy, ak dieťa počas nadväzovania vzťahu s odborníkom nespôsobuje spoluprácu
- LaRooy a Lamb, 2008 - **počas druhého výsluchu** je pravdepodobnejšie, že dieťa poskytne presné informácie ak **medzi výsluchmi neuplynie dlhý čas**
- Leander, L. 2010. - Keď mali deti povedať konkrétne čo sa dialo počas ich zneužívania (t.j. nie čo sa dialo pred alebo po zneužívaní), väčšina informácií bola neutrálnej povahy.
 - =) **môžu byť potrebné 2 alebo 3 výsluchy.**
 - Je krit.dôležité, aby si OČvTK boli vedomé tohto problému pri výsluchu detí a pri vyhodnocovaní spoľahlivosti (reliability) udaní o CSA.
- National Child Advocacy Center rozšíril **forenzný výsluch na výsluch pozostávajúci zo šiestich častí** (Carnes et al, 2001).
- **Výsluch pozostávajúci z viacerých častí** - ak dieťaťu dáme čas, **dokonce aj deti vo veku 3-5 r. sú schopné uviesť všetky forenzné relevantné informácie potrebné pre odborníkov na validáciu (potvrdenie) sexuálneho zneužívania** (Dunn, 2006)

Diskusia o počte výsluchov

11

Argumenty proti viacerým výsluchom	Argumenty podporujúce viacero výsluchov
<ul style="list-style-type: none"> • Potenciálny traumatický dopad • Môže dieťaťu spôsobiť zbytočný stres a viesť dieťa k domnienke, že neposkytlo dostatok informácií, čo vedie k hrozbe falošného udania • Môže podnietiť výmysly (konfabulácie) • Viacero výsluchov v kombinácii s navádzajúcimi, sugestívnymi a zavádzajúcimi otázkami môže viesť u malých detí (3-5 r.) k falošnému potvrdeniu zážitkov, ktoré nezažili a dokonca aj k uvedeniu podrobností 	<ul style="list-style-type: none"> • Keď výsledky prvého výsluchu nevedú k záverom • V prípadoch rozsiahleho zneužívania môžu odborníci potrebovať viacero výsluchov, aby pochopili úplný rozsah sexuálneho zneužívania • <u>Keď sa javí, že dieťa je výsluchom rozrušené alebo nespôsobuje</u> • <u>Spoznanie dieťaťa</u> počas výsluchov môže významne pomôcť pochopiť potreby dieťaťa • Odborník môže získať <u>dalšie podrobnosti</u> alebo informácie o určitých detailoch, ktoré zanedbal a nespýtal sa na ne počas prvého výsluchu • Väčšina detí nie je schopných <u>odhaliť všetko</u> počas jedného výsluchu • Keď sú deti vypočúvané počas niekoľkých výsluchov nenavádzajúcim spôsobom, ich výpovede vo všeobecnosti zostanú presné • Opakované, nesugestívne kladenie otázok nielen nekontaminuje výpoveď dieťaťa, ale aj zlepšuje rozpačenie sa na udalosti • Deti vo veku 3 a menej rokov (krátkodobá pozornosť a obmedzená schopnosť priamo komunikovať) • (Hendikepované) deti so špeciálnymi potrebami zväčša potrebujú viac ako jedno sedenie (duševné postihnutie, oneskorený vývoj, emočné poruchy či poruchy správania,...) • Dieťa môže potrebovať <u>dlhší čas</u> na odhalenie (viacero výsluchov) <u>ak je v blízkom vzťahu s osobou, ktorá ho zneužíva</u> (21 % verus 90 %) • Ak dieťa predtým zneužívanie neodhalilo a/alebo to nemá v úmysle urobiť

Diskusia o počte výsluchov

12

- Je dôležité **ROZLIŠOVAŤ** medzi viacnásobnými výsluchmi zo strany **rôznych odborníkov**, čo sa neodporúča, - a viacerými výsluchmi zo strany **toho istého odborníka**, čo je vhodné vo veľkom počte prípadov
- Jediný výsluch:
 - Vo všeobecnosti - v prípadoch, kde sa plánuje jediný výsluch, stretnutie/ **sedenie by malo trvať dlhšie**
 - Namiesto naplánovania 30-45 minútového výsluchu si vyšetrovateľ naplánuje hodinu alebo dve alebo dokonca pol dňa
 - Tento čas možno prerušiť podávaním občerstvenia, **obedom alebo chvíľkami na osvieženie**. - Alternatívne môže vyšetrovateľ prestať hovoriť o CSA a venovať sa iným činnostiam s dieťaťom a neskôr sa vrátiť k téme CSA
 - ! Nutné v prípade ohrozenia bezpečnosti dieťaťa (ak je dieťa vystavené možnému ďalšiemu CSA)
 - ! Nutné v prípade, že rodič len nerád/ neochotne súhlasil s výsluchom

Používanie pomôcok počas výsluchu

13

- Protokol NICHD **nepodporuje** používanie pomôcok (kresieb, bábik) pri získavaní informácií o zneužívaní. - Dôvody:
 - Nabádanie k rozprávaní príbehov umožňuje voľné rozpamätanie, avšak pomôcky ako **anatomické bábiky a kresby** sa opierajú o rozpoznávaciu pamäť (rekogníciu). Voľné rozpamätanie sa je oveľa presnejšie ako rekognícia, i keď často menej podrobné.
 - Deti mladšie ako 3,5 roka nemusia byť schopné rozpoznať súvis (schopnosť reprezentačného posunu), že bábika alebo obrázok predstavuje osobu.
 - Niektoré výskumy preukazujú, že anatomické bábiky môžu vyvolať vysokú mieru jednak falošne pozitívnych ako aj falošne negatívnych výpovedí u detí veľmi nízkeho veku.
 - Dve štúdie zamerané na výsluchy pomocou anatomických bábik v teréne nezistili "pridanú hodnotu" (teda že by bábiky viedli k odhaleniu väčšieho množstva informácií ako samotné verbálne zisťovanie).
- Napriek tomu výskumní pracovníci Protokolu NICHD sa zapojili do terénneho výskumu, ktorý preukázal "pridanú hodnotu" **kresby ľudskej postavy** a požiadania dieťaťa, aby nakreslilo **obrázok zneužívania**.
 - V oboch štúdiách bolo **kreslenie použité až po verbálnom zisťovaní** a viedlo k zisteniu významnej časti nových informácií.

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu,

(YARBROUGH et al. 2013)

ktoré bránia dosahovaniu cieľov účinného výsluchu

14

1. Presadzovanie vlastnej („ja“) osobnostnej teórie
2. Nepochopenie fungovania pamäte
3. Nepochopenie klamaní a hovorenia pravdy
4. Neuvedomovanie si seba samého
5. Nezvažovanie viacerých možných vysvetlení
6. Nenaplánovanie výsluchu
7. Nenadviazanie vzťahu (*rapportu*)
8. Zanedbanie aktívneho pozorovania a aktívneho počúvania
9. Nevhodné načasovanie otázok
10. Nevhodné naformulovanie otázok

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

15

1) Presadzovanie vlastnej („me“) osobnostnej teórie

- Vychádza z predstavy, že to, ako my vidíme svet, ako sa my rozhodujeme alebo ako sa my správame nevyhnutne platí aj pre všetkých ostatných ľudí.
- Nie je to však pravda! - Ľudia vykazujú odlišnosti v genetickej expresii, životných skúsenostiach a sociálno-kultúrnom zázemí, čo ovplyvňuje ich myslenie, pocity a správanie.
- Výsledkom je predispozícia robiť rýchle (alebo automatické) a zjednodušené interpretácie o iných ľuďoch na základe vlastného hodnotového systému a skúseností.
- Nie je nezvyčajné pri výsluchu vidieť alebo počuť odborníkov, ktorí sa spoliehajú na vlastné osobné presvedčenia a predpoklady ako spôsob posudzovania pravdivosti výpovede.
- Najlepšou obranou pred „ja“ teóriou sú poznatky. - Čím viac odborník vie o ľuďoch, s ktorými má do činenia a vyšetrovanej téme, tým ľahšie bude pre vyšetrovateľa zvažovať aj iné hypotézy - hypotézy, ktoré zohľadňujú perspektívu vypočúvaného dieťaťa a kontext, v ktorom bol trestný čin spáchaný.

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

16

2) Nepochopenie fungovania pamäte

1. ! Spomienka na osobne prežité skúsenosti a udalosti je **rekonštruktívna, nie reproductívna**

2. Pocity sú silným podnetom pre spomienky, a preto môžu slúžiť na vyvolanie dôležitých podrobností týkajúcich sa trestného činu

- ! Nemeňte tému, ale umožnite dieťaťu vyjadriť svoje pocity počas vyrozprávania príbehu

3. Spomienka nie je samostatná jednotka - ide skôr o súbor procesov (rôzne druhy spomienok).

- *Procesné / Sémantické / Perspektívne / Naratívne / Podľa scenára (script memory)*
 - ! Niektoré O a P môžu vyvinúť scenáre pre opakované násilné činy, ktoré interpretujú ako rutinu - - - O opakovaných sexuálnych útokov zo strany toho istého P môže poskytnúť len všeobecné informácie o scenári TČ alebo povedať ako to „zvyčajne“ prebiehalo
 - ! **Porušenie scenára** = významné odchýlky od zvyčajného priebehu udalostí

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

17

2) Nepochopenie fungovania pamäte

4. Spomienka sa nevytvára vo vákuu

- Vyšetovaná udalosť môže vyvolať aj spomienky na iné úplne nesúvisiace udalosti
- Prerušovanie = chyba

5. Na rekonštrukciu spomienok vplýva niekoľko kognitívnych procesov

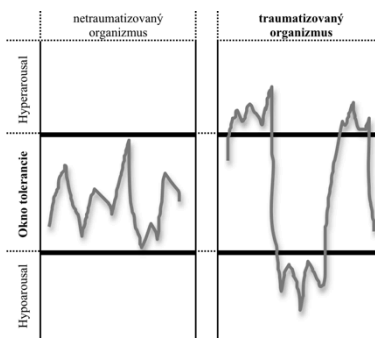
- pominuteľnosť
- roztržitosť
- zablokovanie
- opomenutie
- nepresnosť
- Intrúzie (retraumatizácia)

Ad) Intrúzie (retraumatizácia)

Retraumatizácia = situácie, ktoré sú vlastne opakovaním (replikáciou) pôvodnej traumatickej skúsenosti a pôvodných reakcií na ňu (hyperarousal, hypoarousal)

tzv. okno tolerancie

HYPERAROUSAL = emocionálne zaplavenie, impulzivita, nadmerná ostražitosť, vtieravé (intruzívne) predstavy, flešbky, vysoko-rizikové správanie, myslenie ovládané emóciami...

HYPOAROUSAL - sploštené afekty, je otupený, zrútený, neschopný obranných reakcií, akoby stratil energiu, neschopný premýšľať, cíti bezmocnosť, beznádej, hanbu, znehodnocuje sám seba, (=) depresia, pocit, že život nemá cenu, ...

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

19

3. Nepochopenie klamaní a hovorenia pravdy

- Pinokiov efekt = keď si niekto myslí, že existuje univerzálny znak klamstva
- Othellova chyba = keď sa prejavená emócia nesprávne interpretuje ako dôkaz klamstva
- Dopustenie sa chyby idiosynkrazie = nezohľadnenie individuálnych rozdielov pri interpretovaní správania druhých.
 - Najlepší spôsob, ako sa vyhnúť tejto chybe je porovnať správanie jednotlivca s jeho bežným správaním.

4. Neuvedomovanie si seba samého (predsudky vyšetrovateľa!)

- Odborník rovnako ako ostatní ľudia má rád určité veci a iné nie, má predsudky a obavy a osobnostné vlastnosti, ktoré môžu spôsobovať zaujatosť k vyšetrovaniu
- Efektívny vyšetrovateľ pozná svoje predsudky a snaží sa minimalizovať ich dopad
- Efektívny výsluch vyžaduje prístup zameraný na osobu, pri ktorom sa správanie dieťaťa interpretuje z pohľadu vypočúvaného dieťaťa, a nie z pohľadu vyšetrovateľa

5. Nezohľadňovanie viacerých možných vysvetlení

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

20

6. Nenaplanovanie výsluchu

- Vyšetrovatelia majú veľa spisov a je preto bežné, že si z časových dôvodov nepripravujú výsluch vopred
- Ak vyšetrovateľ príde na výsluch bez potrebnej prípravy, často je frustrovaný, že výsluch priniesol len málo hodnotných informácií

7. Nenadviazanie vzťahu

- Vzťah sa týka prepojenia, harmónie, dôvery medzi odborníkom a dieťaťom
- Pozitívny vzťah podnecuje ľudí k tomu, aby rozprávali a hovorili otvorene, vrátane tém, ktorým by sa inak vyhli
- Nadviazanie a udržanie vzťahu vyžaduje čas a trpezlivosť + nedá sa predstierať

8. Ak chýba aktívne sledovanie a aktívne počúvanie

- Človeku, ktorý sa nesústredí, môžu uniknúť podstatné informácie (osobné problémy, nenaplnenie základných potrieb - nedostatok spánku, hlad, akútna/chronická bolesť, vonkajšie tlaky, písanie poznámok, predsudky)

9. Chybné načasovanie otázok - neprerušujte dieťa

- Môže to prerušiť rekonštrukciu spomienok
- Vypočúvané dieťa možno bojuje samo so sebou, s malými a veľkými klamstvami alebo iným prekrúcaním pravdy

Bežné pochybenia vyšetrovateľov pri výsluchu

(YARBROUGH et al. 2013)

21

10. Chybná formulácia otázok

- Keď už je nutné klásť otázky, má ísť najmä o tzv. **otvorené otázky**
- **neklásť tzv. uzavreté otázky**, poskytujúce len možnosť odpovede áno/resp. nie.
 - Z jednoslovných odpovedí je ťažké určiť, či informácia pochádza od dieťaťa alebo od pýtajúceho sa.
 - Navyše deti sú schopné odpovedať *áno* aj na otázky, ktorým nerozumejú alebo v ktorých si nie sú odpoveďou isté
 - čo je pravdepodobne spôsobené tým, že záporná odpoveď u ľudí navodzuje dojem, že odporujú tomu, s kým hovoria - že sú nezdvorilí
- **Nevhodné otázky:**
 1. *Navádzajúce*
 2. *Sugestívne*
 3. *posilňujúce,*
 4. *kontaminované*

SPOMIENKY a pamäť dieťaťa na základe „VEDECKÝCH ŠTÚDIÍ“ zaoberajúcich sa CSA

(PAZ-ALONSO et al. 2013)

22

- Výsledky výskumov vo všeobecnosti naznačujú, že **deti si presne pamätajú traumatické zážitky aj po dlhšom čase,**
- **Avšak určité percento jedincov nemusí odhaliť** svoje traumatické zážitky - v dôsledku faktorov ako vek, zabúdanie, neprecvičovanie (napr. defenzívne vyháňanie sa), vina a/alebo iné zahanbenie
- Neodhalenie môže byť ovplyvnené sociálno-citovými a pamäťovými faktormi ako aj konkrétnymi charakteristikami zneužívania
- Dieťa môže odmietat' odhalenie ak má blízky vzťah k páchatelovi
- Strach z pomsty a tajné dohody (pakty tajomstva)
- Chýbajúca podpora rodiča
- Pocity hanby, viny a zodpovednosti

SPOMIENKY a pamäť dieťaťa na základe „VEDECKÝCH ŠTÚDIÍ“ zaoberajúcich sa CSA

(PAZ-ALONSO et al. 2013)

23

- Vo všeobecnosti - dlhodobé udalosti sa pamätajú horšie ako krátkodobé udalosti
- **Opakované udalosti** (často sa opakujúce sexuálne zneužívanie dieťaťa) sa pamätajú **tiažšie než ojedinelé udalosti**
- 3-5 r. deti vyjadrujú najviac popierania a povedia najmenej detailov
- Deti sa vo všeobecnosti dopúšťajú relatívne **mnoho vynechaní** (*omission errors*), a to dokonca aj pri navádzajúcich otázkach
 - Maloleté obe vynechali alebo popreli 51 % závažných sexuálnych aktov, ktoré boli online, ale len 28 % menej závažných online aktivít
 - Na základe štúdií sa nepodarilo zistiť významný pokles pomeru vynechaní či popierania s narastajúcim vekom detí
 - Počet vynechaní a popierania je vysoký pri prvom výsluchu, zatiaľ čo pri druhom a treťom výsluchu sa zdvojnásobuje množstvo nových citlivých informácií odhalených obeťou

KONTRAIINTUITÍVNE REAKCIE obeť:

- 3) nekonzistentná výpoveď

24

Bežný človek očakáva, že obeť svoje zážitky súvisle a bez akýchkoľvek protirečení vyrozpráva.

Obet' CSA nemusí podať svoju najlepšiu a najúplnejšiu výpoveď počas prvého (nahrávaného) interview. - Dôvody:

- „vernosť“ (lojalita) voči P,
- obavy o seba a rodinu,
- podozrenie z CSA mohlo byť nahlásené inou osobou a v danom štádiu sa obeť môže zdráhať spolupracovať,
- obeť neidentifikuje seba ako obeť,
- strach z nedôvery zo strany OČvTK,
- počiatočná nedôvera polícii,
- použitie interview ako testu dôveryhodnosti polície (THE CROWN PROSECUTION SERVICE 2013)

Výpoveď môže vyžadovať niekoľko (naväzujúcich) interview !

KONTRAIŤUITÍVNE REAKCIE obeť:

25

- 3) nekonzistentná výpoveď

THE CROWN PROSECUTION SERVICE (2013):

- Starostlivo premyslená a trpezlivá intervencia polície a iných inštitúcií môže napokon narušiť a zlomiť linky voči páchatelovi/páchatelom.
- Zdanlivo protichodné počiatkové vyjadrenia preto nie sú samé osebe dôvodom neveriť nasledujúcim vyjadreniam obeť - a tieto protichodné vyjadrenia by skôr mali byť vnímané ako prinajmenšom symptomatické vo vzťahu k CSA.
- Deti nemajú rovnaké štandardy logiky, porozumenia a konzistencie ako dospelí. - Nemajú rovnakú životnú skúsenosť ako dospelí a sú menej sofistikovaní v ich porozumení tomu, čo sa stalo. - Dieťa nemusí plne rozumieť významu sexuálnej aktivity - a to sa môže odraziť v tom, ako si veci pamätá a ako ich opisuje.
- **! konzistenciu výpovede môžu ovplyvňovať aj špecifická traum.pamäte**

KONTRAIŤUITÍVNE REAKCIE obeť:

26

- 3) nekonzistentná výpoveď

- Výskumy zamerané na hodnotenie kvality detskej výpovede dospeli k záverom, že **deti nie nevyhnutne podávajú kompletnú a koherentnú správu o ich viktimizácii**, napriek pravdivosti ich sexuálnej viktimizácie.
- Ich výpovede boli charakterizované ako **falošné popieraní v 20 - 60 %**, a keď zážitky oznámili, často minimalizovali svoju sexuálnu viktimizáciu.
 - =) že hoci je vypočúvanie dieťaťa realizované expertom na CSA, v značnej časti prípadov pravdepodobne povedie k zlyhaniu v odhalení skutočného CSA, alebo pôjde o menej než kompletne odhalenie.
 - Popieranie reálneho CSA sa javí ako problém omnoho väčších rozmerov, než ojedinelo sa vyskytujúce krivé obvinenia z CSA oznámené zo strany detí (Lyon 2007; Myers 2010; Bidrose a Goodman 2000)
 - **popretia nie sú dôkazom toho, že k CSA nedošlo** (Myers 2010, s. 57-58).
- **! unikátny výskum, ktorý realizovali Sjöberg a Lindblad (2002):**
 - **profesionáli nebudú zrejme nikdy schopní identifikovať všetky obeť CSA prostredníctvom výpovede dieťaťa.**

Doplňujúce poznámky:

- miestnosť
- osoby prítomné pri výsluchu !
- **Osobitné ochranné opatrenia** (! zrušenie predbežného opatrenia)
 - Smernica 2012/29/EÚ: (57) U obetí (...) násilia páchaného blízkou osobou, násilných sexuálnych deliktov alebo sexuálneho vykorisťovania, (...) a u detkých obetí sa zvyčajne vyskytuje vyššia úroveň sekund. a opakovanej viktimizácie, zastrašovania a pomsty.
 - Pri posudzovaní toho, či sú takéto obeť ohrozené takouto viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou, by sa malo postupovať zvlášť opatrne a malo by sa vychádzať z pevnej domnienky, že osobitné ochranné opatrenia budú pre tieto obeť užitočné.
- **Restoratívna justícia**
 - systém trestnej justície nie je vhodný na riešenie väčšiny sex.zločinov
 - Mnoho obetí CSA nechce vstúpiť do tohto systému
 - Komplicita sociálneho okolia obetí CSA
 - Miera popierania a priznaní - retributívny verzus restoratívny prístup

Ďakujem za pozornosť!

doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD.

Mobil: +421 903 482 802

Email: slavka.karkoskova@gmail.com / Web: <http://www.sexualne-zneuzivanie.sk/>

Publikácie:

- KARKOŠKOVÁ, S. 2013. *Sociálna práca s páchatel'mi a obeťami sexuálneho zneužívania detí*. Velký Šariš - Kanaš : Ascend. ISBN 978-80-971470-0-6. 216 s.
- KARKOŠKOVÁ, S. 2014. *Obeť sexuálneho zneužívania detí medzi nami*. Velký Šariš - Kanaš : Ascend. ISBN 978-80-971470-1-3. 352 s.
- KARKOŠKOVÁ, S. 2014. Problematika podozrení / obvinení zo sexuálneho zneužívania detí v kontexte rozhodovania o úprave styku rodičov a maloletých detí. In: *Justičná revue*, 66 (8-9), s. 957-979. ISSN 1335-6461.